

Comentariul operei Sarmanul Dionis scrisa de Mihai Eminescu - a doua parte

Criticii ratiunii pure, spatiul si timpul nu sunt categorii empirice, ci intuitive. De la idealismul obiectiv si transcendent al lui Kant, Eminescu ajunge la relativismul subiectiv si voluntarist al lui Schopenhauer. Kant este trecut, de Eminescu, prin filtrul lui Schopenhauer.

Asa cum a observat, cu acuitate, G. Calinescu, care ne-a dat cea mai buna interpretare a acestui preambul filozofic, Eminescu "construieste in spirit schopenhauerian". "Lumea este reprezentarea mea" ne spune Schopenhauer, in lucrarea sa fundamentala Lumea ca vointa si reprezentare.

Coreland aceasta teza a lui Schopenhauer cu motivul romantic al lumii ca vis, Eminescu reflecteaza in spirit schopenhauerian: "In fapta lumea-i visul sufletului nostru. Nu exista nici timp, nici spatiu - ele sunt numai in sufletul nostru (s.n.) ". Dar, Eminescu merge mai departe decat Schopenhauer, ajungand la un fel de solipsism filozofic, dupa care ne putem alege, noi insine, spatiul si timpul, in care vrem sa traim: "Trecut si viitor e in sufletul meu, ca padurea intr-un sambure de ghinda, si infinitul asemenea, ca reflectarea cerului instelat intr-un strop de roua (s.n)". In aceste fraze, se afla cheia de aur a prozei eminesciene.

Prin aceste reflectii filozofice, Eminescu inaugureaza jocul cu spatiul si timpul, in literatura noastra. Aceste subtile speculatii metafizice nu sunt decat un pretext pentru a forta "portile grele si ruginite ale visului", cum ne spune, admirabil, G. Calinescu, in Opera lui Mihail Eminescu. De fapt, toata nuvela este construita pe confuzia, abil intretinuta dintre vis si realitate. Sarmanul Dionis se incadreaza perfect in teoriile despre fantastic ale lui Roger Caillois si Tzvetan Todorov, doi dintre teoreticienii cei mai renumiti, ai literaturii fantastice. Dupa Roger Caillois, marca distinctiva a fantasticului o reprezinta "ruptura in ordinea realitatii", bresa in cotidian, iar dupa Tz Todorov o formeaza "ezitareacitorului". Ambele teorii pot fi verificate pe textul nuvelei eminesciene.